

UOT 793.3; 78.08:801.81; 398; 801.8

AYTƏN CƏFƏROVA

NAXÇIVANIN QƏDİM XALQ RƏQSLƏRİNDƏN OLAN YALLI VƏ HALAYLAR

Azərbaycanın ayrılmaz tərkib hissəsi olan Naxçıvan MR və onun əraziləri qədim mənşəyə malik olan folklor irsi ilə zəngindir. Bu ərazinin milli folklor yaddaşında etnik mənəvi mədəniyyətimizin ilkin çağlarına aid olan qədim ənənələr haqqında fikirlər yaşamaqdadır. Respublikanın şəhər və kəndlərində folklor yaradıcılığına xas olan ayin və rituallar; ümumiyyətlə, mənəvi mədəniyyəti özündə simvollaşdıraraq yaşadan digər örnəklər ərazinin ulu tarixi haqqında məlumat mənbəyi kimi dəyərləndirilə bilər. Bu baxımdan, qədim abidələrdə öz şəkli ifadəsini tapmış yallı rəqsi milli folklor yaradıcılığında etnik-mədəni inkişafdan xəbər verən mənəvi mədəniyyət faktıdır. Qədim Naxçıvan torpağının simvollarından birinə çevrilən yallı rəqsinin kökü, mahiyyəti, icra tərzii haqqında zaman-zaman diqqətçəkən araşdırmalar aparılsa da, bu mənəvi mədəniyyət nümunəsinin gizlində qalmış növləri tələb edir ki, yallı haqqında araşdırmalar mütəmadi olaraq aparılsın. Bu yanaşmanı nəzərə alaraq, məqalədə Naxçıvan ərazisində icra olunan halay və yallıların icra tərzii haqqında məlumat verilmiş, yallının tarixi və etimologiyası haqqında mövcud tutarlı mənbələrə əsaslanaraq araşdırmalar aparılmışdır.

Açar sözlər: *yallı, halay, qədim, mədəniyyət, folklor, rəqs, simvol.*

Naxçıvan Muxtar Respublikası coğrafi ərazisinə uyğun olaraq Azərbaycanın cənub-qərb bölgəsində yerləşdiyinə görə həm Anadolunun Orta şərq bölgəsi ilə, həm də Cənubi Azərbaycan (Təbriz, Xoy, Urmiyyə və başqa bölgələrlə) eyni mədəniyyət daşıyıcısı kimi ən qədim tarixə malikdir. Naxçıvanın folklor ənənəsinin janr xüsusiyyətlərini araşdırarkən digər bölgələrlə müqayisədə fərqli məqamlara rast gəlirik ki, bunlar da öz növbəsində Naxçıvan ərazisinin qədim tarixindən xəbər verir. Dünya alimlərinin, xüsusən də doğma Naxçıvanın tanınmış və məşhur tarixçilərinin, arxeoloqlarının, folklorçularının, etnoqraf və dilçi alimlərinin əsərlərinin araşdırılması Naxçıvan folklorunun tarixinin bəzəyi olan yallı və halay rəqslərinin tarixinin b.e.ə. XII-X minilliyə dayandığını aşkar etdi. Azərbaycanın Qobustan və Gəmiqaya rəsmlərində yallı rəqs janrına aid rəsmlər bu diyarın qədim mədəniyyət daşıyıcısı olmasını təsdiqlədi. Naxçıvan folklorunun araşdırılması sübut edir ki, çoxşaxəli, rəngarəng Naxçıvan folklorunda rəqs janrları müxtəlif məişət ayinlərinin icrası zamanı yarandığı üçün fərqli xarakterlərə, özəl rəqs hərəkətlərinə və forma xüsusiyyətlərinə malikdir. Naxçıvan folkloru üçün xarakterik olan kollektiv, solo ifa tərzləri, kişi və qadınların ayrıca və birgə rəqsləri folklor mühitimizin milli birlik əzmindən, eyni zamanda, qədim ənənəsindən irəli gəlir. Naxçıvanın zəngin rəqs ənənəsi təkcə bölgə folklor mühiti üçün xarakterik deyil, onun yallı və halay rəqs janrları artıq min illərdir ki, Şərqi Anadolu, bütöv Azərbaycan, hətta digər bölgələrdə, məsələn Avropanın Albaniya, Macarıstan, Bolqariya ölkələrində də geniş yayılmışdır. Bu da Naxçıvan yallı və halaylarının beynəlxalq statusunu təmin etmişdir. Belə olan halda Naxçıvan folklorunun milli ənənələrinin beynəlxalq əhəmiyyəti bir daha təsdiq edilmiş olur.

Naxçıvan folklorunun araşdırılması sübut edir ki, hər bir rəqs janrı ənənəvi olaraq onu yaradan etnosun, yəni Naxçıvanın ayrı-ayrı bölgələrində yaşamış qədim tayfaların həyat tərzindən, məişət-mərasim ənənələrindən irəli gələn xüsusiyyətləri özündə ehtiva edir. Bu baxımdan folklorumuzun rəqs janrları arasında aşağıdakı rəqs nümunələrinin janr xüsusiyyətlərini, izləyə bilərik:

Ənənəvi və müasir rəqs janrları
Müxtəlif məişət rəqs janrları
Milli bayramlarla bağlı mərasim rəqs janrları
İdman-mərasim rəqsləri
Yallı və halay rəqs janrı

Adları çəkilən hər bir rəqs janrına aid çoxsaylı rəqs nümunələri və ifa tərzləri vardır. Mövzu yallı və halaylarla bağlı olduğu üçün bu rəqs janrlarının əhəmiyyəti və Naxçıvan folklorunda yeri məsələsinə xüsusi olaraq diqqət yetirmək istərdik.

Yallı və halaylar Azərbaycan folklorunda ənənəvi rəqs janrları olaraq qədim mərasim və etiqad ayinləri ilə bağlı rəqs janrlarıdır. Bu rəqs janrları həm milli, həm də beynəlmiləl mahiyyət daşıdığı üçün müasir dövrdə bütün mərasimlərdə - dövlət və xalq şənliklərində oynanılır. Naxçıvan folklorunda yallı və halaylar iki formada icra olunur:

Musiqçilərin müşayiəti ilə icra olunan yallı və halaylar. Yallı və halayların hansı mərasimdə və hansı mühitdə icra olunmasından asılı olaraq bu janrlar müxtəlif musiqi alətlərinin müşayiəti ilə həyata keçirilir. Kənd mühitində zurna, balaban, çubuqlu dohul və ya kus alətlərinin müşayiəti ilə icra olunursa, dövlət və ya şəhər mühitində keçirilən tədbirlərdə yallılar müxtəlif orkestr və ansamblların müşayiəti ilə də icra olunur. Folklor mühitində zurna, balaban olmadıqda bəzi hallarda lap ucqar kəndlərdə saz alətinin müşayiəti ilə də yallı gedilir.

Naxçıvan məişət-mərasimlərində bir çox yallılar sözlə də oxunaraq icra edilir. Müşahidələr və folklor mühitlərinin qarşılıqlı təhlilləri sübut edir ki, bəzi folklor mühitlərində halaylar, məsələn Lənkəran, Masallı bölgələrində sözlə ifa edilərək oynanılır. Naxçıvan bölgəsindən fərqli olaraq bu bölgələrdə halay gedənlər özləri özlərini əl çalmaqla müşayiət edir və ağır ayaq hərəkətləri ilə oynayırlar. Lənkəran, Masallı bölgələrində halayçılar qadınlar olur. Şərqi Anadolu bölgəsinin bütün folklor mühitlərində halaylar yalnız musiqinin müşayiəti ilə sözsüz olaraq oynanılır. Bu bölgələrdə halaylar 3 formada və çox rəngarəng ayaq, əl hərəkətləri ilə oynanılır:

1. Kişilərin oynadığı halaylar
2. Qadınların oynadığı halaylar
3. Qarışıq şəkildə, yəni qadın və kişilərin bir yerdə oynadıqları halaylar

Anadolu bölgəsində oynanılan halaylar, adətən, iki fərqli tempdə: asta və cəld templərdə oynanılır.

Naxçıvan folklor mühitində oynanılan yallılar musiqi materialına, temp rəngarəngliyinə görə qeyd edilən bölgələrin rəqs janrlarından fərqlidir. Naxçıvan folklorundakı yallılar 3 fərqli formada və templərdə oynanılır:

1. Bir hissəli yallılar, adətən, orta və ya ağır templərdə oynanılır
2. İki hissəli yallıların birinci hissəsi ağır tempdə, ikinci hissəsi tez tempdə olur
3. Üç hissəli yallılarda isə birinci hissə ağır, ikinci hissə orta tempdə, üçüncü hissə tez templərdə oynanılır

Naxçıvan yallılarının bu tərzdə ifası onları xalq arasında daha çox sevdirmişdir. Naxçıvanın Şərur, Şahbuz, Ordubad, Kəngərli, Sədərək və digər rayonlarında yallıların tulum zurnanın müşayiəti ilə ifa olunması ənənəsinə Şərqi Anadolu, Lənkəran və Masallı bölgələrində rast gəlinmir. Bizim araşdırmalarımıza görə, tulum zurnası ən qədim alətlərdən biri olduğu üçün Naxçıvanın yallı rəqs janrınının müşayiətində ondan istifadə olunması yallıların tulum, zurna ilə müşayiətinin qədim ənənəyə məxsus olduğunu bir daha isbat edir. Tulum aləti kənd mühiti üçün xarakterik olduğuna görə, bu aləti sırf folklor musiqi aləti adlandırmaq olar. Qədim

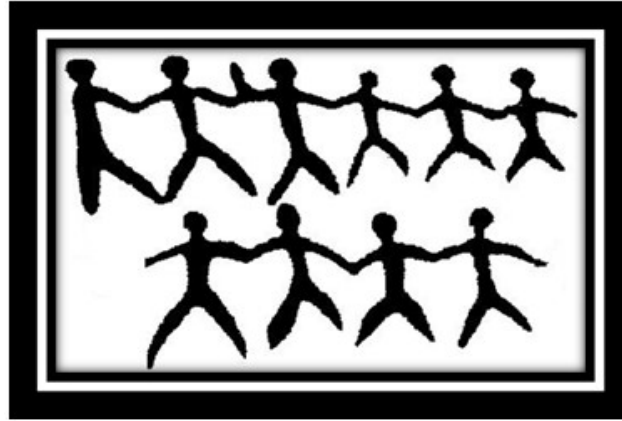
folklor ənənəsində tulum alətinin yallı rəqslərinin müşayiətində xüsusi rol oynamasını yallı rəqsləri arasında “Tulumu” rəqs havasının olması faktı da təsdiq edir. Əldə etdiyimiz məlumata görə, tulum alətinin ifasından yallı havalarını ilk dəfə 1972-1973-cü illərdə nota salan həmin vaxtlarda Naxçıvana ekspedisiyaya gəlmiş musiqişünas prof. Səadət Abdullayeva olmuşdur.

Naxçıvanın folklor mühitində geniş yayılmış musiqi rəqs janrları arasında yallıların vətəninin Şərur olmasının bir çox məqalə və kitablarda qeyd olunması təsadüf deyil. Bu yöndə apardığımız tədqiqatlar göstərir ki, həm Azərbaycanda, həm də Naxçıvan ərazisində ən çox yallı rəqs havaları məhz Şərur rayonundan qeyd alınmışdır. Musiqiçilərdən Əkrəm Məmmədli və Kənan Məmmədli 94, Rauf Bəhmənlinin 92 yallı havalarını nota salarkən bunların arasında çoxluq təşkil edən məhz Şərur yallıları olmuşdur. Qeyd edək ki, biz bu istiqamətdə apardığımız tədqiqatlar zamanı təkcə Şərurda xalq yaddaşında yaşayan bir neçə yallı adı ilə də qarşılaşdıq. Belə ki, bu yallılar nota salınmamış yallılardır. Həmin yallıların bir qismi İğdir, Qars, Ərdahan, Amasya, Sivas bölgələrində də vardır. Bu faktlar yallı janrının populyarlığını göstərməklə yanaşı, Naxçıvan musiqi folkloru örnəklərinin regional çərçivədən çıxıb millətlərarası mədəniyyətlərin formalaşmasında xüsusi rol oynadığını bariz şəkildə göstərərək yallı janrının əhəmiyyətini bir daha təsdiqləyir. Məqalədə bir məsələni də vurğulamaq istərdik ki, yallı rəqs janrı haqqında vikipediyada təqdim olunmuş mətndə yallıların tarixi b.e.ə. V minilliyə aid olması göstərilir. Mətnə olan yazını eyni ilə vermək istərdik: “Azərbaycanda “yallı”nın dərin kökləri haqqında bir çox mənbələr, arxeoloji qazıntılar, tarixi ərazilər bizə mühüm və maraqlı məlumatlar açıqlayır. Belə ki, Qobustan ərazisindəki qayaüstü təsvirlər, Ordubad ərazisində Gəmiqaya dağındakı əl-ələ verib dövrə ətrafında rəqs edən insan şəkilləri, arxeoloji qazıntılar zamanı tapılmış müxtəlif əşyaların üzərindəki yallı oynayan insan rəsmləri, tarixçilərin, alimlərimizin illərlə apardıqları elmi araşdırmalar Azərbaycanda mərasim rəqsi sayılan “Yallı”nın tarixini eramızdan əvvəl V minilliyə aid olduğunu sübuta yetirmişdir” [3]. Tarixi məlumatlardan bəllidir ki, Qobustandakı qayaüstü rəsmlərin tarixi b.e.ə. XII-X, bəzi rəsmlərin isə b.e.ə. VIII minilliyə aid olması göstərilir. O cümlədən də Ordubaddakı qayaüstü rəsmlərin və Gəmiqaya rəsmlərinin tədqiqatçısı olmuş Akademik Vəli Əliyevin araşdırmalarına əsaslanaraq deyə bilərik ki, Gəmiqayada olan yallı rəqslərinin tarixi də b.e.ə. V minilliyə dayanır, əksinə bu tarix də b.e.ə. X-VIII minilliyə aiddir. Qobustan və Gəmiqayada olan yallı rəqslərinin təsvirlərində olan insan rəsmləri qeyd etdiyimiz tarixlərdən də qədim dövrlərə aiddir. Aşağıdakı rəsmlərdə Qobustan və Gəmiqayadakı yallı oynayanların rəsmləri verilmişdir. Şəkillərdə göstərilən insan siluətləri bizim göstərdiyimiz tarixlə, hətta ondan qabaqkı dövrlərin rəsmləri ilə eynidir. Vikipediyada göstərilən tarix isə artıq Şumer dövrünə aiddir. Şumer dövrü rəsmləri isə çox fərqlidir.

Qədim türk etnosuna məxsus müxtəlif görüş və etiqadlar, təfəkkür və əxlaq tərzləri yallı və halay rəqslərində bu və ya digər dərəcədə öz əksini tapır. Ona görə də bir çox mənbələrdə yallıların həm də müxtəlif kultlar, törənişlərlə bağlı yozumları da vardır [1, s. 405]. Yallıların Tanrıçılıq görüşləri ilə bağlı olması haqqında fikirlər yallının qədim mifoloji görüşlərlə bağlı olmasını təsdiq edir.

Qobustan, 29 №-li daş üzərində yallı oynayanlar.

Naxçıvan, Ordubad, Gəmiqaya yallı rəsmləri.

“Yallı” sözünün etimologiyasına gəldikdə isə yenə vikipediyadaki yazı ilə razılaşmaq olmur. Burada yazılır ki, “...ümumiyyətlə, “yallı” məfhumu Azərbaycan xalqının dilində çox qədim zamanlardan mövcuddur. Belə ki, “yal” sözü – dağın yüksəkliyində yerləşən düzəngah deməkdir. Azərbaycanda belə ərazilər saysızdır. Məsələn, Gəncənin 30 km cənubunda dağlıq yerdə sıra ilə düzülmüş sarı qayalıqda yerləşən düzəngah “Sarı yal” adlanır. Kəlbəcər və Laçın ərazisində Qırxqız yaylağı ilə Çilgəz dağının arasındakı düzəngaha “Gödək yal” deyirlər. Ümumiyyətlə, Azərbaycanda bu cür yer adları çoxluq təşkil edir. “Uzun yal”, “Cıdır yalı”, “Oyuqlu yal” və başqaları belə ərazilərdəndir”. Vikipediyada bu barədə daha bir məlumat öz əksini tapır. Burada “yallı” sözünün mənasını Kamal Həsənova istinadən belə təqdim edirlər: “Xalq rəqslərimizin araşdırıcılarından olan Kamal Həsənov “yallı” sözünün mənasını açıqlayaraq yazır ki, “Yal – cərgədir, zəncir xəttidir. Yallını oynayanlar bir və ya iki cərgədə, bəzən də bir neçə cərgədə dururlar” [3].

Yallının etimologiyası, fikrimizcə, aşağıda verdiyimiz açıqlama ilə bağlıdır.

Yallı və halay adlarının etimologiyası ilə bağlı araşdırma apararkən, bizcə, bu sözlərin qədim türk dillərindəki mənalarını incələmək kifayətdir. Halay və yallı sözlərindəki ortaq “al” bir hecalı qədim türk dilində qırmızı rəng, od, atəş mənələrindədir. Tanınmış alim Mirəli Seyidov yazır ki, “bir çox türkdilli xalqların bilicilərinin araşdırmalarındakı al//al sözünün və ondan yaranmış mürəkkəb sözlərin türk dillərindəki etimoloji və semantik xüsusiyyətləri haqqında qiymətli mülahizələrə rast gəlmək mümkündür” [2, s.444]. Əlavə olaraq, ayrı-ayrı alimlərə istinad edən alim al//al sözünün fərqli türk dillərində mənaları üzərində dayanır. Biz bunları həmin mənbəyə əsasən göstəririk. L.Budaqov al//al sözünü cığatay və türk sözü sayır. B.B.Radlov onun cığatay, uyğur dillərindəki “hiylə”, “aldatma”, Altay dilindəki “yüksəklik”, “qadir”; tatar (Qazan, Krım), kuman, türk və bir sıra ləhcələrində “qırmızı”, “qırmızı damğa” anlamlarını verir. “Al” sözünün etimoloji mənasını açan M.Seyidov fikrini davam etdirərək yazır ki, Qaraqırqızlar “albasty//albastı”ya sadəcə “al//al” deyirlər. Türklərdə isə həm “al qarısı”, həm də “al” variantı vardır. Bizcə, Qaraqırqız variantı al//al ən əskisidir. “Uca”, “qüdrətli” mənasında olan “al//al” heç bir artırma şəkilçisi, söz qəbul etmədən, həm də od ilahisinin adı imiş... Və “alai//alay”, “al//al” və “ai//ay” komponentlərindən ibarət mürəkkəb söz olub, “uca”, “qüdrət” anlamını ifadə edir. Bu polisemantik sözün anlamlarından biri də “müqəddəsdir”. Burada da “alai//alay” məhz “uca”, “qüdrətli”, “müqəddəs” deməkdir. Anlamlar sözün doğma türk sözü olduğunu göstərir. “Alay” sözü “al” və “ay” tərkiblərindən yaranmışdır. “Al”

“yüksək qırmızı”, “ay” isə “yaradıcı”, “Tanrı”, “Yaradan” deməkdir. Onda “alay” “uca yaradan” anlamındadır... Bir sıra rus türkoloqları “al//al” sözünün türkdilli xalqların od, atəş və ocaq ilahəsi olduğunu yazmışlar. Verilən təhlillərdən sonra fikrini bildiren M.Seyidov yazır ki, “...deməli, “al//al” və ondan yaranan sözlər öncə xeyirli, düşümlü, od, ocaq ilahəsi olmuşdur. “Uca”, “yüksək”, “qüdrətli”, anlamı verən “al//al” uca günəş tanrısını və günəşin yerdə atributu sayılan od ilahəsinin adı olmuşdur” [2, s. 445]. Bəzən də bu fikirlərdən fərqli olaraq bəzi mənbələrdə “halay” sözünün əsas tərkib hissəsi olan “alay” sözünü hərbi qoşun adı kimi də izah edirlər və qoşun növü olan “alay”ın düzülüşü ilə “halay” rəqsi oynayanların çərgədə duruşunu müqayisə edirlər. Hətta, “halay” rəqsinin ritual janra aid edib onu şaman ritualı və rəqsi ilə əlaqədar olması fikrini də irəli sürürlər. Digər tərəfdən “halay”ın xoreoqrafik sənət növü olması da iddia edilir. Əlbəttə, istənilən rəqs və ya digər musiqi folkloru janrlarını fərqli peşə sahibləri fərqli aspektlərdən izah və təhlil etmək hüququna malikdirlər. Lakin musiqi folkloru janrlarının və musiqi peşə sənət janrlarının özünəməxsus kriteriləri, fəlsəfi mahiyyəti vardır ki, onları bilmədən bu janrlar haqqında hökm vermək səviyyəsində fikir söyləmək olmaz.

Əvvəldə bildirdiyimiz kimi “halay” və “yallı” sözlərinin kökündə “al+ay” və “al+lı” sözü durur. “Al” birmənalı olaraq “yüksəklik”, “qadir”, “uca”, “qüdrətli”, “müqəddəs”, “qırmızı və ya atəş, od rəmzi”ni bildirdiyi üçün “alay” daha qədim mənanı, anlamı bildirir. Çünki halay rəqsi daha çox qədim dövrə aid olan rəqs sənət janrıdır. “Halay” sözünün kökündə olan “Ay” tərkibi isə “yaradıcı”, “tanrı”, “yaradan” anlamında olduğuna görə “alay”, “uca yaradan”, “günəş və ay” Tanrılarını bildirir. Türkdilli xalqlarda, o cümlədən, qədim Azərbaycanda da “al//al” sözü od, atəş və ocaq ilahəsi anlamını bildirir. Qədim türklərdə də hami ruhlara böyük hörmət və ehtiramla yanaşma ilkin folklor janrı nümunələrinin çoxunda, əsasən də, inanc və sınımaların tərkibində özünü göstərir. Buna misal olaraq qədim Novruz bayramında axır çərşənbədə od qalanmasını, onun müqəddəs od olduğu üçün üzərindən tullanmaq ənənəsini və ya odun üzərinə su töküüb söndürməyin yasaq olmasını göstərə bilərik. Fikrimizcə, “halay” sözünün ən qədim variantı elə “alay” olmuşdur. Sonrakı tarixi dövrlərdə xalq dilində çox işlədildiyi üçün fərqli türk etnoslarının dialektlərindən asılı olaraq “alay” “halay” adı kimi dövrümüzə gəlib çıxmışdır.

“Yallı” sözünün etimoloji anlamına da diqqət yetirsək, yenə “yallı” sözünün tərkib hissəsi olan “al+lı”, yəni “odlu”, “atəşli”, eyni zamanda, “qüdrətli”, “uca, möhtəşəm” anlamları ilə qarşılaşmış olacağıq.

Belə nəticəyə gəlmək mümkündür ki, həm “yallı”, həm də “halay” sözləri görkəmli türkoloqlar tərəfindən müxtəlif zamanlarda qədim türk sözü olaraq dəyərləndirilmişdir. İstər icra tərzini, istərsə də icrası zamanı ətrafa bəxş etdiyi döyüşkən ruh, vətənpərvərlik, həyatsevərlik kimi duyğulardan doğan mübariz əhvalı-ruhiyyə bunu söyləmə imkan verir ki, yallının əsas mahiyyətini qədim türk təfəkküründən doğan etnik fəlsəfə təşkil edir.

ƏDƏBİYYAT

1. Nəbiyev A. Azərbaycan xalq ədəbiyyatı. I hissə, Bakı: Turan, 2002, 680 s.
2. Seyidov M. Azərbaycan xalqının soykökünü düşünərkən. Bakı: Yazıçı, 1989, 496 s.
3. https://az.wikipedia.org/wiki/Yall%C4%B1#cite_note-8

AMEA Naxçıvan Bölməsi
E-mail: ceferli_ayten@mail.ru

Ayten Jafarova

YALLY AND HALAYI AS ANCIENT FOLK DANCES IN NAKHCHIVAN

Nakhchivan Autonomous Republic, as an integral part of Azerbaijan and its territories are rich in folklore heritage having the ancient origin. There are thoughts about the ancient traditions in the early years of the pre-human period of our ethnic and spiritual culture in the national folklore memory of this area. Typical rituals and religious ceremonies of the folklore in the cities and villages of the republic, as well as the other examples that symbolize the spiritual culture in itself may be regarded as an information source about the great history of this area. From this point of view, yally, which has found its expression on the ancient monuments, as a fact of spiritual culture indicates the ethno-cultural development of the national folklore.

Although the roots, the origin and performance style of yally has become one of the symbols of the ancient land of Nakhchivan, have been studied from time to time, the hidden types of this spiritual culture require regular research. Taking into account this approach, the article informs on the performance style of halayi and yally performed in the territory of Nakhchivan, and researches are studied based on the available sources on the history and etymology of yally.

Keywords: *yally, halay, ancient, culture, folklore, dance, symbols*

Айтен Джафарова

ЯЛЛЫ И ХАЛАЙИ – ДРЕВНИЕ НАРОДНЫЕ ТАНЦЫ НАХЧЫВАНА

Нахчыванская АР и ее территория, являющиеся неотъемлемой частью Азербайджана, богаты фольклорным наследием древнего происхождения. В национальной фольклорной памяти этой территории существуют представления о древних традициях, относящихся к первобытным временам нашей этнической духовной культуры. Обряды и ритуалы, характерные для фольклорного творчества в городах и селах республики, в целом, символизируя духовную культуру, могут быть расценены как источник информации о великой истории этой территории. С этой точки зрения танец яллы, нашедший свое отражение в древних памятниках, является фактом духовной культуры, свидетельствующим об этнокультурном развитии национального фольклора. Несмотря на то, что время от времени проводятся тщательные исследования о корнях, сущности, стиле исполнения танца яллы, ставшего одним из символов древней Нахичеванской земли, эти скрытые виды духовной культуры требуют, чтобы его исследования проводились регулярно. Учитывая этот подход, в статье представлена информация об исполнительном образе халайи и яллы, осуществляемом на территории Нахичевани, проведены исследования, основанные на имеющихся устойчивых источниках об истории и этимологии яллы.

Ключевые слова: *яллы, халайи, древний, культура, фольклор, танец, символ.*

(Filologiya elmləri doktoru, professor Hüseyn Həşimli tərəfindən təqdim edilmişdir)

Daxilolma tarixi: İlk variant 14.04.2020

Son variant 14.05.2020